

INAUGURAREA STATUII LUI ALEXANDRU IOAN CUZA ÎN IAȘI (27 MAI/9 Iunie 1912)

PROF. DR. CONSTANTIN I. STAN*

Ridicarea unei statui în memoria lui ALEXANDRU IOAN CUZA a preocupat pe numeroși oameni de cultură din România. Printre susținători s-a aflat marele istoric Nicolae Iorga, profesor la Universitatea din București. În 1903 el preciza că "cea mai bună statuie pe care ar fi primit-o el (Alexandru Ioan Cuza n.n.) ar fi un pios monument, fără parade pretențioase pe singuraticul lui mormânt". Renumitul istoric arată că problema ridicării unui monument închinat "Domnului Unirii" a generat o serie de dispute. Astfel sunt și oameni care voiesc ca marea statuie impunătoare a lui Cuza Vodă să fie pentru dânșii, pentru setea lor de cârmuire, pentru speranțele lor și pentru amenințările pe care le mârâie spre înălțimi unde asemenea zgomote nu pătrund¹.

În toamna anului 1903 s-a constituit ca urmare a unei inițiative particulare un comitet prezidat de Grigore Ghica-Deleni din care făcea parte și Alexandru D. Xenopol, profesor la Universitatea din Iași. Cunoscutul istoric a întreprins o serie de acțiuni pentru strângerea fondurilor necesare, lansând liste de subscripție publică, organizând conferințe cu care prilej a popularizat personalitatea lui Cuza readucând în memoria generației de la începutul secolului al XX-lea imaginea "Domnului Unirii". În același an, Xenopol a publicat o monografie de amploare, de înaltă ținută științifică dedicată epocii lui Al. Ioan Cuza. Cu toate eforturile făcute până în 1906 s-au colectat doar 60.000 lei, sumă insuficientă pentru schițarea comenzii încredințată sculptorului italian Raffaello Romanelli, al cărui proiect fusese aprobat. În fața acestei situații, Xenopol a cerut în 1908 o audiență la Regele Carol I, prezentându-i suveranului stadiul lucrărilor. Regele a dăruit din caseta sa particulară suma de 20.000 lei, care din păcate nu era suficientă pentru ridicarea statuii². Problema este abordată și de Nicolae Iorga care a supus-o spre dezbateră Parlamentului României. Prin intermediul ziarului "Neamul Românesc", el a deschis o colectă publică, reușind să sporească fondurile cu încă 25.000 lei³, dar nici acești bani nu satisfăceau nevoile financiare ale ridicării monumentului.

* Liceul de Artă "Margareta Sterian" Buzău.

1. N. Iorga, *Oameni care au fost*, Vol. I, București, 1934, p. 128-129.

2. A. D. Xenopol, *Statuia lui Cuza Vodă*, în "Arhiva Societății Științifice și Literare", Iași, XIX, 1908, nr. 9-10, p. 12-14.

3. V. Netea, C. G. Marinescu, *Liga Culturală și Unirea Transilvaniei cu România*, Iași, 1978, p. 228.

Aniversarea semicentenarului Unirii Principatelor în 1909 a redeschis chestiunea statuii lui Al. I. Cuza. La festivitățile desfășurate în București a luat cuvântul și Gheorghe Stănescu, delegatul clubului bucureștean al meseriașilor care au precizat că au luat inițiativa înălțării unei statui închinat lui Cuza Vodă în Capitala României lansându-se tot o listă de subscripție⁴. Inițiativa meseriașilor a intensificat preocuparea în vederea terminării pregătirilor pentru ridicarea statuii lui Cuza. În 1909, Corpurile Legiuitoare au votat un credit de 300.000 lei cu scopul "veșnicirii zilei de 24 ianuarie 1859", în care desigur și "figura primului Domnitor al României Cuza Vodă își va găsi locul ce i se cuvine"⁵. Deși sculptorul german Boermel realizase un proiect al statuii, lucrurile au fost tergiversate deoarece în rândurile Partidului Național Liberal, condus de Dimitrie A. Sturdza erau și glasuri în special cel al președintelui său, care găseau inoportună și chiar primejdioasă această inițiativă "pentru dinastie și pentru liniștea țării"⁶. Cercurile politice din jurul regelui Carol se împotriveau înălțării unui monument impunător dedicat lui Cuza deoarece acesta ar fi eclipsat pe rege "Domnul Unirii" bucurându-se încă de o considerabilă popularitate în rândurile opiniei publice la o jumătate de secol de la urcarea sa pe tronul Principatelor Române. De asemenea, urmașii celor care l-au detronat pe Cuza se împotriveau imortalizării lui în bronzul nemuririi.

În fața acestei situații la 24 ianuarie 1909, N. Iorga a lansat un apel către toți românii în vederea creării "Fondului jubiliar Cuza Vodă", din care să se ridice în Iași statuia marelui Domn și muzeul comemorativ", Apelul solicită sume mici "la orice adunare să se facă chetă pentru fondul lui Cuza Vodă"⁷.

Acțiunile în vederea înălțării statuii lui Cuza au continuat și în anii următori. Gheorghe Mărculescu evidențiază în paginile gazetei socialiste "România Muncitoare" personalitatea Domnului Unirii – realizatorul principal al marelui act istoric. Autorul arată că "toți românii recunosc într-un glas măreția acestui fapt", ei ținesc însă spre realizarea desăvârșirii unității naționale românești întrucât "mai sunt încă români în afară de sfera celor uniți". Semnatarul articolului își exprimă mirarea că până acum nu s-a ridicat o statuie închinată lui Cuza, condamnând punctele de vedere divergente în această problemă căci "astăzi unii vor să i-o ridice, alții vor să-i întunece memoria". Gh. Mărculescu explică poziția multor oameni politici "prigoana împotriva memoriei lui" deoarece Al. Cuza a fost "un democrat în toată puterea cuvântului" care a făcut un act extraordinar căci "a expropriat pe latifundiarilor noștri și împământenind pe țărani"⁸.

Deși încă din anii 1910-1911 problemele financiare erau depășite iar proiectul momentului fusese realizat au apărut noi obstacole generate de disputele în

4. "Dimineața", V, nr. 177 bis, din 27 ianuarie 1909.

5. Semicentenarul Unirii, în "Viața Românească", Iași, an IV, vol. XII, 1909, p. 123.

6. C. Giurescu, *Viața și Opera lui Cuza Vodă*, ed. a II-a, București, 1970, p. 466.

7. V. Netea, C. Gh. Marinescu, *op. cit.*, p. 228.

8. Gh. Marinescu, *Statuia lui Cuza Vodă*, în *România Muncitoare*, VI, seria V-a nr. 65 din 21 octombrie 1910; Constantin I. Stan, *Aniversarea Semicentenarului Unirii Principatelor Române 1909*, în "Revista Istorică" tom. 1, nr. 1/1990, p. 68.

ceea ce privește locul amplasării lui în Iași. Adversarii lui Cuza căutau o zonă periferică spre a minimaliza pe Domnul Principatelor Unite, în timp ce majoritatea opiniei publice ieșene și naționale se pronunța în favoarea fixării statuii în Piața Unirii. La 8 aprilie 1911, profesorii A. D. Xenopol și N. Iorga au înaintat Primăriei orașului Iași un memoriu în care au demonstrat pe baza unor argumente istorice, estetice, edilitare că monumentul lui Cuza nu poate fi așezat decât în Piața Unirii deoarece în acest loc s-a jucat pentru prima oară celebra horă a lui Vasile Alecsandri în anii 1857-1859 iar numele lui Al. Cuza este strâns legat de această piață⁹.

La rândul său Alexandru Filimon care nu este altul decât pseudonimul lui Al. Filipescu exprima în paginile revistei "Facla" la sfârșitul lunii mai 1912, revolta pentru faptul că "de doi ani statuia lui Cuza este azvârlită dintr-un colț în altul al Iașilor". Al. Filimon evidenția "spiritul lui vast înțelegător și îndrăzneț" care făcea să tremure "pe cei ce guvernează fără scrupule și exploatează fără-rușine". Semnatarul articolului scotea în relief fapta marelui domnitor de a transforma prin împroprietărire trei milioane de robi în trei milioane de cetățeni". De aceea țranii nu l-au uitat pe Cuza și în semn de recunoștință "vor rămâne tot acolo și privind bronzul rece li se va părea ciudat că Domnitorul lor nu se coboară de pe movila de bronz și că nu pleacă cu ei acolo departe, în satele în care niciodată n-a fost uitat și în care toți îl doresc și îl așteaptă"¹⁰.

În anul 1912 "Odiseea" ridicării monumentului se încheiase "după aproape un deceniu de la lansarea proiectului"¹¹. Acesta a fost realizat de sculptorul italian Raffaello Romanelli. Statuia în mărime naturală turnată în bronz are înălțimea de 3 m. Domnitorul este prezentat în uniformă militară, în picioare cu capul descoperit, sprijinindu-se cu ambele mâini pe garda sabiei. Statuia este montată pe un pedestal de plan pătrat din pictură, tratat în stil neclasic, care se sprijină pe un soclu masiv, din beton de plan dreptunghiular. Pe soclu sunt montate patru statui din bronz în mărime naturală care înfățișează pe principalii colaboratori ai lui Cuza: M. Kogălniceanu, Costache Negri, Nicolae Krețulescu și generalul Ion Emanoil Florescu¹².

Inaugurarea monumentului închinat lui Al. Ioan Cuza era așteptată cu nerăbdare și deplină satisfacție de românii de pretutindeni, inclusiv din Transilvania, Banat și Bucovina. La 11 aprilie 1912 o veche cunoștință a profesorului ieșean Ioan Ursu, publicistul bucovinean Gabriel Rotică îi comunică dorința de a fi prezent la festivitățile de la Iași. În acest scop, el îl ruga pe profesorul I. Ursu să-i trimită programul serbărilor deoarece: "de la nemții mei pot căpăta concediu pe

9. "Neamul românesc" VI, nr. 42 din 9 aprilie 1911, p. 667; Cf. și Gh. Buzatu, A. Karețchi, D. Vitcu (coord.), *Aspectele luptei pentru unitate națională, Iași 1600-1859-1918*, Iași, 1983, p. 184-185.

10. Al. Filimon (Al. Filipescu), *Inaugurarea statuii lui Cuza în "Facla"*, III, nr. 21 din 25 mai 1912, p. 404.

11. Vezi Al. Zub, *Posteritatea lui Cuza* în vol. *Cuza Vodă – in memoriam*, Iași, 1973, p. 595-625.

12. Cf. Fl. Tucă, M. Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și de jertfă*, București, 1983, p. 236.

cel mult 3-4 zile din care 2 zile le voi pierde cu dusul și întorsul așa că pentru serbări nu-mi vor rămâne cel mult 2 zile¹³.

Într-o scrisoare adresată din Buzău, comitetului, la 14 mai 1912, se preciza "Numai puțin timp ne mai desparte de ziua mult dorită, când un număr mare de români din toate unghiurile vor asista cu mare bucurie la dezvelirea monumentului primului domnitor a celor două surori unite în una singură la care să sperăm că un timp nu tocmai depărtat se vor alipi și celelalte¹⁴.

La rândul său, socialistul Toma Dragu scria în paginile revistei "Facla" un articol ce readucea în memorie personalitatea lui Cuza Vodă. Autorul se întreba: "Ce ar fi fost România de azi dacă Cuza Vodă ar fi mai rămas în scaun douăzeci de ani? Ce viitor ar fi croit poporul și neamul nostru, domnul pământean având ca prim sfetnic pe Mihail Kogălniceanu și Rosetti? Unde am fi fost azi înăuntru? Unde în afară?" și tot el răspundea arătând că "Înăuntru nu am avea o oligarhie agrară. Latifundiile n-ar exista. După secularizarea domeniilor mănăstirești și împărțirea lor la țărani, omul de geniu, democratul desăvârșit și îndrăzneț ar fi întins mâna asupra mării proprietăți particulare și a solului. Omului care spunea dârz proprietarilor la 1862 că robesc un popor de mai bine de două milioane de suflete după ce îl sug, de munca lui, democratul care înfrunta la aceiași dată oligarhia în plin Parlament, printr-o nouă lovitură de stat ar fi trecut întreaga proprietate a solului în mâinile clasei țărănești"¹⁵.

Scriitorul Petre Locusteanu afirma de asemenea, în paginile revistei "Flacăra" în preajma dezvelirii statuii lui Cuza, că acest monument pare menit "să comemoreze mai mult greșelile care au întunecat ultimile clipe ale scurtei sale domnii decât faptele lui mari "Falnicelor realizări ale Domnului, unirea îl fac" să troneze în sufletul poporului mai măreț și mai glorios decât a fost. Viața lui s-a schimbat într-o legendă și numele lui într-un simbol". Autorul evidențiază faptul că Dl. Cuza "a cucerit cele dintâi libertăți interne pentru popor" precum și "întruparea idealului nostru de unitate națională". P. Locusteanu înfățișează, în continuare, calitățile celui care fusese imortalizat în bronzul nemuririi, scoțând în relief abilitatea diplomatică, patriotismul și altruismul marelui domn: "Deși n-a purtat nici un război cu vecinii – consemna cunoscutul scriitor – el a știut să-i învingă diplomaticește în folosul Unirii Principatelor și a cucerit pentru poporul român, mai mult pământ decât înaintașii săi.

După un veac și jumătate de umilintă și netrebnicie, el este primul domnitor, care face ca demnitatea să reurce treptele tronului românesc, care a știut să-și agite cu energie sabia după pilda marilor voievozi în fața boierilor obraznici și lacomi care a adus aminte străinilor respectul ce se cuvine patriei sale". Semnatarul articolului sublinia faptul că Domnul Cuza a înțeles că "libertatea patriei

13. Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, Arh. Ioan Ursu, cota S 30(1)/A; Ioan Ursu, D. Preda, *Biografia unei conștiințe: Ioan Ursu*, Cluj-Napoca, 1987, p. 106-107.

14. Arhivele Naționale Iași, fond Universitatea "Al. I. Cuza", Iași, Rectorat dosar nr. 16/1912/f. 88.

15. Toma Dragu, *Marea victimă a oligarhiei Alexandru Ioan* în "Facla", III, nr. 21 din 25 mai 1912, p. 405-406.

nu se putea cuceri decât cu brațele unui popor stăpân pe brazda pe care de veacuri o frământă cu sângele și sudoarea lui". Reforma agrară pe care el a elaborat-o nu are numai o valoare socială și morală ci și o semnificație politică. Cuza apare ca părintele celor dintâi libertăți sociale și politice dovedind "în ajunul sărbătorii unei dinastii străine (...) că din neamul nostru mai pot răsări voievozi"¹⁶. Peste Carpați în Banat, ziarul "Românul" care apărea la Arad, aducea în numărul tipărit în preziua marelui eveniment de la Iași, un omagiu fostului Domnitor Alexandru Ioan Cuza, socotit un adevărat erou al neamului. În articolul de fond, intitulat în mod semnificativ *Sărbătorirea unui erou Alexandru Ioan Cuza*, se preciza că momentul dezvelirii statuii ilustrului Domn este "atât de însemnată încât orice minte românească va trebui să mediteze în zilele viitoare asupra faptelor românului mare, idealist înflăcărat, care a fost gata să-și sacrifice tot spre binele țării sale". "Din aceste motive rămășițele pământești ale lui Cuza din cavoul de la Ruginoasa sunt sfinte pentru noi căci "sunt osemintele unui român adevărat"¹⁷.

Rămășițele pământești ale ilustrului domn au fostenerate cu ocazia unui pelerinaj la Ruginoasa, organizat în preziua dezvelirii statuii celui ce odihnea în cavoul din curtea palatului. La această festivitate au participat reprezentanți ai Societăților: "Academia Ortodoxă", "Moldova", "Bucovina" din Cernăuți, delegația societății "România Jună" din Viena, delegații Centrelor studențești din Iași și București, ai Ligii Culturale, ai veteranilor etc.

Pelerinajul de la Ruginoasa a prilejuit organizarea unei comemorări a Domnului Unirii. Numeroși vorbitori au încercat să scoată la lumină personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza. Dimitrie Marmeliuc, în calitate sa de delegat al Societății "România Jună" din capitala Austriei a arătat că localitatea Ruginoasa trebuie să fie "un loc sfânt pentru toți românii". Studentul Cristea Dăscălescu, președintele Cercului studențesc Iași afirmă că serbările inaugurării statuii lui Cuza, sunt cele mai mari festivități pe care le-a avut capitala Moldovei în îndelungata sa istorie. D. Diaconescu, reprezentant al studenților bucurești precizează că vine aici cu speranța că serbările solemne care urmau să se desfășoare vor rămâne memorabile în amintirea tuturor românilor. "Astăzi sufletul fiecărui român se închină și vibrează la auzul numelui domnitorului Cuza". D. Gribowski, delegatul societăților "Bucovina" și "Moldova" din Cernăuți arăta că toți românii s-au adunat la aceste serbări pentru a omagia "pe unul dintre cei mai mari domnitori pe care i-au avut românii". D. Isăceanu trimisul societății "Junimea" din Cernăuți susține că rămășițele pământești ale lui Cuza trebuie aduse la Iași și înmormântate în Catedrala mitropolitană din acest oraș. Au mai vorbit studentul D. Stoica, C. Bordeianu – învățător, elevul Todicescu de la Seminarul Teologic ieșean.

În final, căpitanul Palade, veteran, fost ofițer în timpul lui Cuza a adus elogii Domnului Unirii reliefând importanța faptelor mari săvârșite în scurta lui domnie¹⁸.

16. Petre Locusteanu, *Serbările de la Iași în "Flacăra"*, I, nr. 32, din 26 mai 1912, p. 249.

17. *Sărbătoarea unui erou Alexandru Ioan Cuza*, în "Românul", Arad, II, nr. 115, din 27 mai/9 iunie 1912.

18. *Pelerinajul de la Ruginoasa*, în "Evenimentul", Iași, XX, nr. 70, din 27 mai 1912.

Festivitățile prilejuite de dezvelirea statuii lui Cuza au fost pregătite cu multă atenție de către autoritățile municipale ieșene. Cu această ocazie a fost bătută o medalie comemorativă. Toți foștii ofițeri și soldați care au făcut parte din armată sub domnia lui Cuza, care mai trăiesc, precum și toți veteranii supraviețuitori care au luptat în războiul pentru independența României în anii 1877-1878 – vor face garda de onoare a tribunei regale. Numeroase societăți și-au trimis delegați: Comitetele studențești din Iași, București, Viena și Cernăuți, Liga Culturală, Academia Română, Societățile "Bucovina", "Armonia" și "Moldova" din Cernăuți. La serbări au fost prezenți numeroși ardeleni ca invitați de onoare: Aurel Tomșa – directorul ziarului "Unirea" din Blaj, Dr. Al. Pop, Dr. Pahonie, Dr. V. Onișor¹⁹. S-au luat, totodată, măsuri severe de ordine și liniște în vederea asigurării unei bune desfășurări a serbărilor pentru preîntâmpinarea pătrunderii aici a unor elemente turbulente, provocatoare, care ar putea incita la dezordini și scene reprobabile, împietând astfel memoria marelui domnitor. Nimeni nu avea acces în incintă fără a prezenta biletul de trecere vizat de Prefectură și de Poliție²⁰. Cu toate aceste măsuri restrictive, Piața Unirii a fost practic în timpul festivităților neîn-căpătoare. Liniștea și ordinea au fost însă respectate pe deplin.

Concomitent, autoritățile comunale ieșene s-au îngrijit de pavoazarea străzilor, caselor, Pieței Unirii cu ghirlande de flori, arcade, împodobite cu crengi de brad. Descriind această atmosferă feerică, corespondentul special al ziarului sibirian "Telegraful român" transmitea redacției următoarea informare: "Orașul a fost frumos decorat. Străzile erau ornamentate pe tot parcursul lor cu arcade împodobite cu crengi de brad, presărate cu becuri electrice. Casele erau, de asemenea, împodobite cu crengi de brad cu pânză tricoloră și cu lampioane electrice"²¹.

La 27 mai/9 iunie 1912 într-o atmosferă sărbătorească s-au desfășurat în Iași ceremoniile legate de dezvelirea statuii lui Alexandru Ioan Cuza. Acest eveniment s-a petrecut în prezența Regelui Carol, a miniștrilor, parlamentarilor, a unui numeros și entuziast public. La cererea monarhului, Teodor Rosetti, cumnatul lui Vodă Cuza a procedat la dezvelirea statuii. Cu această ocazie au luat cuvântul numeroase personalități politice și religioase, inclusiv Regele Carol I. Seria discursurilor a fost deschisă de Mitropolitul Pimen al Moldovei. Vorbitorul a adus un prinos de recunoștință lui Cuza întrucât "el a constituit sufletul faptelor mari săvârșite în timpul domniei sale", care a fost "o pregătire pentru noua organizare a statului român"²².

19. *Statuia lui Cuza Vodă*, în "Opinia", Iași, IX, nr. 1589 din 13 mai 1912; *Inaugurarea Statuii Domnitorului Cuza*, în "Mișcarea", Iași, IV, nr. 116, din 28 mai 1912.

20. *Dezvelirea monumentului lui Cuza*, în "Dimineața" IX, nr. 2955, din 29 mai 1912.

21. *Serbările Naționale de la Iași. Dezvelirea monumentului lui Cuza Vodă*, în "Telegraful român", IX, nr. 58, din 2/15 iunie 1912.

22. "Adevărul", XXV, nr. 8156, din 28 mai 1912; "Mișcarea", Iași, IV, nr. 116, din 28 mai 1912; *Serbarea dezvelirii monumentului Domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, București 1913, p. 7-8.

La rândul său, Grigore Ghica-Deleni, unul dintre inițiatorii ridicării statuii lui Cuza, a atras atenția celor prezenți că prin monumentul închinat făuritorului Unirii Principatelor "slăvim pe alesul poporului român a cărui amintire trebuie să rămână pururea în inima noastră a tuturor". Al. I. Cuza în concepția vorbitorului este "simbolul unei generații, deoarece în el s-au încarnat toate ideile generației trecute îndeplinindu-le cu credință ca un adevărat erou al istoriei noastre"²³.

Primarul Iașului Gh. Botez, în cuvântul său, a prezentat personalitatea lui Cuza, care, după opinia lui, va rămâne de-a pururi în amintirea românilor iar figura lui "va crește pe atât de luminoasă, pe cât veacurile se vor scurge mai numeroase"²⁴. Profesorul Alexandru D. Xenopol, unul din cei care au acționat cu consecvență pentru ridicarea monumentului domnitorului Cuza, îl aprecia ca fiind "unul din sufletele cele mai mari ale neamului nostru, căci el a îndrumat înfăptuirea statului și a culturii române în forma în care strălucește acuma". Vorbitorul a prezentat, în continuare, calitățile celui immortalizat în bronzul veșniciei: modestia, patriotismul, inteligența, altruismul, fapt care l-au determinat "să pună cu energie umărul la ridicarea carului statuii lor din nămolul veacurilor trecute și dărâma una câte una toate urâcioasele forme de viață în care el se mai mișcă punând în locul lor temelii unor forme frumoase și civilizate"²⁵. Cuza apare în viziunea istoricului ieșean un ferm susținător al noului în toate domeniile de activitate. Pe aceeași linie, N. Iorga aprecia activitatea culturală deosebită pe care Cuza a desfășurat-o cu ajutorul strălucitului său colaborator M. Kogălniceanu. Ministrul Constantin C. Arion afirma că Al. I. Cuza a fost un om al progresului al viitorului: "cu el încetează România trecutului și începe România viitorului". Vorbitorul a precizat, de asemenea, că opera Domnului Unirii "fu utilă în mare" iar de aceea "a trebuit energie și patriotism pentru a înfăptui, căci n-au lipsit nici dificultățile din năuntru nici cele din afară"²⁶. Cristea Dăscălescu, președintele Centrului studențesc al Universității din Iași, aducea în numele studențimii din această instituție "prinosul ei de recunoștință marelui domnitor care a întemeiat superioarele instituții de cultură națională Universitățile din Iași și București, care a eliberat țărâtimea de robia de veacuri în care zăcea redobândindu-i libertatea pe pământurile ei"²⁷.

În numele țăranilor a vorbit săteanul Dumitru Solomon care a adus salutul clasei pe care o reprezenta, exprimând omagiul fierbinte al truditorilor ogoarelor față de Domnul Unirii. Vorbitorul a afirmat că țărâtimea "cu sufletul smierit și cu inima plină de recunoștință depune" cele mai înduioșate închinăciuni și nețărâmurită recunoștință pentru actele mărețe săvârșite în vremea cât a fost domnitorul Țării Românești". D. Solomon a omagiat opera lui Cuza, faptele lui "mari și strălucite" Unirea Țărilor Moldova și Valahia și împrăștierea țăranilor care "vor

23. *Ibidem*.

24. *Serbarea dezvelirii monumentului Domnitorului Al. Ioan I-ul Cuza...*, p. 9.

25. *Ibidem*, p. 10, "Adevărul" XXV, nr. 8156 din 28 mai 1912; "Mișcarea", IV, nr. 116 din 28 mai 1912.

26. *Ibidem*.

27. *Ibidem*.

fi pururea stele care vor luci în veci și ne vor păstra sfânta și măreața lui amin-tire"²⁸. În numele ofițerilor, care au servit sub Al. Ioan Cuza a vorbit generalul S. Scheletti care a arătat că Domnul al cărui monument a fost ridicat "a pus puternice și prielnice temelii la dezvoltarea viitoare a țării noastre. El a fost un anti-mergător, spornic de așezăminte folositoare neamului"²⁹. Regele Carol a găsit tăria să-l elogieze în cuvântul său pe acela al cărui tron îl ocupa. Suveranul a scos în evidență trei fapte mai importante aparținând D-lui Unirii, definitorii pen-tru conturarea personalității sale, "dezrobirea țăranilor, secularizarea averilor mănăstirești și îndrumarea țării către neatârnare". Carol I a prezentat, în contin-uare, faptele mari ale lui Al. I. Cuza care "îndreptățesc cinstirea ce i se aduce astăzi". Trecând peste adversitatea care l-a stăpânit multă vreme față de Cuza, al cărui nume îl rostea foarte rar, Carol avea să declare la peste patru decenii de la obținerea tronului țării că "Primul Rege al României își îndeplinește o sfântă datorie către primul domnitor al țărilor surori unite aducând în fața acestui monu-ment prinosul de cinstire ce se cuvine memoriei lui Cuza care va rămâne de-a pururea neștersă în amintirea poporului"³⁰. Atmosfera era emoționantă. Martor al evenimentelor, tânărul scriitor pe atunci Mihail Sadoveanu, publica în paginile ziarului "Universul" articolul intitulat *Domnul Poporului* afirmând că în Iași a fost cu acest prilej "o îmbulzeală nemaipomenită de lume. Ieșenii spun că nici la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare n-a năvălit în capitala Moldovei atâta norod. Străzile din centru erau înșesate, abia puteai răzbate în unele locuri în preajma momentului, mai ales n-aveai unde zvârli un ac". Din toate colțurile României libere au venit țărani de la Turnu Severin, sau Dorohoi, Constanța ori Craiova "oameni liberi să încununeze bronzul dezrobitorului lor. Festivitățile au prilejuit defilarea școlilor militare și a veteranilor de la 1877 care "aproape toți erau țărani – nota în continuare Sadoveanu – unii cărunți – alții cu început de gârbovire, unii dârzi, încă alții umbriți de tristețe și suferință". Acest fapt l-a impresionat profund pe autor care scria mai departe: "Când i-am văzut trecând în sunetele muzicelor mi-au fulgerat prin minte icoanele războiului vechim furtunile și suferințele mai noi și am simțit un fior dureros, mi-au venit în ochi lacrimile". Piața Unirii era plină de lume, căci nu mai puteau trece tramvaie și trăsuri, poporul pusese pe ea stăpânire deplină, nimeni nu voia să se clinească de acolo (...), ascuțind – cuvîntăreții – înjghebând o horă mare a Unirii, am rămas apoi liniștiți în căldura năprasnică și nu s-au urnit din piață, stăteau și priveau pe Cuza Vodă". Satis-facția celor mulți era așa de mare încât "noaptea cei mai trudiți au dormit pe treptele soclului în piețe și prin tribune (...). În dragostea pentru domnitorul pe care îl sărbătoreau era ceva fanatic. "De aceea sătenii au venit la serbarea lui

28. *Serbarea dezvelirii monumentului Domnitorului Alexandru Ioan I-ul Cuza...*, p. 19.

29. *Ibidem*, p. 18.

30. *Ibidem*, p. 20; I. Scurtu, *Contribuții privind viața politică din România. Evoluția formei de Guvernământ în istoria modernă și contemporană*, București, 1988, p. 112. •

Cuza cu emoție și evlavie: "În serbările și frumusețile lașului gătit, ei n-au venit cu gând de petrecere, inima lor era numai pentru Cuza"³¹.

La rândul său, cunoscutul publicist Constantin Mille aducea în paginile ziarului de mare tiraj "Adevărul", din București, un omagiu fierbinte celui care "acum aproape cincizeci de ani de uitare, de nerecunoștință și de mișelie, constând în sfârșit pe acela care a fost cel mai mare om al secolului trecut în România". Autorul articolului înfățișa, de asemenea, atmosfera de profundă vibrație patriotică care domnea în Iași, scoțând în relief amploarea, frumusețea și semnificația manifestațiilor național patriotice ce s-au desfășurat în capitala Moldovei: "Această solemnitate – continua marele ziarist – a luat proporțiile unei grandioase manifestațiuni naționale (...), toată suflarea românească a adus astăzi tributul ei de recunoștință și de iubire domnitorului Unirii. A fost o zi mare, o zi cu adevărat națională"³².

Ziarul "Dimineața" înfățișa frumusețea și grandoarea manifestărilor din capitala Moldovei arătând: "Mișcarea e enormă. Au mai fost serbări mari dar atâta aglomerație, atâta voință din partea întregii țări și de peste hotare de a participa la o serbare în Iași nu s-a mai văzut. E o clipă fericită pe care o gustă lașul, și ea nu va fi uitată niciodată. De dimineață, tabloul e feeric. Piața Unirii e pe deplin ocupată. Pe acoperăminte chiar s-a postat o lume imensă care cu răbdare așteaptă momentul solemn. E o priveliște admirabilă, unică în felul ei"³³. La rândul său, ziarul "Neamul Românesc", oficiosul Partidului Național Democrat condus de N. Iorga considera serbările desfășurate la inaugurarea statuii lui Cuza ca fiind "salutarea entuziastă de un popor întreg a unei opere de dreptate"³⁴.

După festivități s-a organizat un ospăț popular la care au participat sute de persoane, iar seara a avut loc un spectacol la Teatrul Național.

Presa ieșeană a înfățișat cu lux de amănunte festivitățile de la Iași. Ziarul "Opinia" descria astfel efervescența care domnea în bătrâna urbe moldoveană: "Capitala Moldovei trăiește astăzi clipe de o înălțare sufletească ce ne readuce în minte tot trecutul de mărire a unui oraș din care a pornit România modernă. În întreaga țară cu alergat cu miile toți acei care au știut să vibreze la amintirea clipelor în care Iașii au dat țării ei Unirea și pe cel dintâi domn al țării unite și toată fala sa de veche capitală a Moldovei glorioase"³⁵. Cotidianul ieșean își anunța cititorii că a fost inaugurată o expoziție arheologică, iar Regimentul 7 Roșiori din oraș va purta numele lui Cuza vodă. La rândul său ziarul "Evenimentul" scotea în evidență mulțimea delegațiilor preente și entuziasmul acestora. "O priveliște impunătoare au oferit-o cu ocazia acestei comemorări numeroasele delegații sosite nu numai din toate unghiurile țării, dar și din toate provinciile locuite de

31. *Glas al Libertății, glas al Unirii*, Antologie și prefață de Fl. Popescu, București, 1988, p. 247-251; vezi și M. Mihalache, *Cuza Vodă*, București, 1967, p. 245.

32. C. Mille, *Ei*, în "Adevărul", XXV, nr. 8156, din 28 mai 1912.

33. *Dezvelirea monumentului lui Cuza în "Dimineața"*, IX, nr. 2955, din 29 mai 1912.

34. "Neamul Românesc", VII, nr. 58-59, din 28 mai 1912, p. 915.

35. "Opinia", IX, nr. 1600, din 28 mai 1912.

români, delegații compuse în marea lor majoritate din frunțașii satelor veniți din proprie inițiativă, plini de entuziasm și convingși de importanța acestei clipe, ceea ce denotă cât de adâncă și cât de durată e brazda lăsată în amintirea poporului român de faptele mărețe realizate sub domnia ilustrului domnitor"³⁶.

Liberații aflați în opoziție au recunoscut frumusețea și măreția acestor sărbători. Ziarul lor ieșean "Mișcarea" consemna următoarele: "Iașul a îmbrăcat veșminte de mare sărbătoare (...). Este o sărbătoare care umple sufletele ieșenilor de evlavie pentru trecut, de admirație pentru prezent și de nădejde pentru viitor. În jurul statuii lui Vodă Cuza se împletește cununa de glorie a întregului neam românesc"³⁷.

Presa buzoiană a salutat și ea dezvelirea statuii lui Cuza din Iași. Trimisul special al "Gazetei Buzăului", N. I. Dragomirescu, consemna în corespondența sa de la Iași că deși a trecut o jumătate de veac de când "Primul Domn al Principatelor Unite a părăsit Tronul scumpei sale țări, totuși, poporul român plin de recunoștință datora prea mult binefăcătorului său pentru ca să-l dea uitării". Autorul mesajului reafirma patriotismul lui Cuza, atașamentul lui față de cei mulți. Din aceste motive "miile de țărani ce vor defila astăzi în fața monumentului binefăcătorului lor, vor fi pătrunse mai mult ca oricând de solemnitatea momentului. Amintindu-și trecutul îndepărtat când erau iobagi și slugi fără drepturi, e cu neputință să nu tresară în inimile lor sentimentul recunoștinței față de acela care le-a proclamat dreptul la viață și care a decretat cel dintâi egalitatea lor în fața legii"³⁸.

Atmosfera din Iași era descrisă cu lux de amănunte și de Constantin Vijelie, trimisul special al ziarului "Crai Nou". El arăta plin de satisfacție și mândrie următoarele: "Momente mari de înălțare sufletească au fost pentru mine atunci când privind de jur împrejurul meu am văzut nenumărate șiruri de frați venind din toate colțurile țării, de pe toate plaiurile poporului român, din Patrie și de peste hotare (...). Tribunele gemeau, cordoanele de jandarmi erau zadarnice, poliția era fără putere (...). Noaptea, Iașul a fost în plină strălucire. Mulțimea petrecea și admira înfățișarea de adevărată splendoare sub care se prezentau casele, estradele și piețele publice iluminate feeric și decorate cu cea mai mare artă"³⁹.

Ziarele buzoiene și-au informat deci cititorii în legătură cu derularea festivităților prezentând cuvântările mai importante inclusiv alocuțiunea Regelui Carol I.

Ridicarea monumentului închinat lui Alexandru Ioan Cuza a fost primită cu vie satisfacție de Uniunea Evreilor Pământeni. În numele conducerii organizației, Ad. Stern și S. Labin au adresat Comitetului de Inaugurare a statuii o telegramă în care își manifestau "sentimentele de adâncă recunoștință pentru marele domnitor care în cursul domniei sale a fost deopotrivă de drept pentru toți supușii români indiferent de religione". Evreii munteni se asociază întregii țări pentru "a

36. "Evenimentul", XX, nr. 72, din 29 mai 1912.

37. *Iașul în sărbătoare în "Mișcarea"*, IV, nr. 115, din 27 mai 1912.

38. C. I. Stan, *Alexandru Ioan Cuza și Buzăul*, în "*Glasul Adevărului*" Buzău, XII, nr. 112, ian.-martie 2001, p. 126-127.

39. "Crai Nou", Buzău I, nr. 4, 16 iunie 1912.

sărbători memoria lui Cuza Vodă, cel drept și bun a cărui amintire le va fi veșnic scumpă"⁴⁰.

Presa muncitorească a salutat festivitățile de la Iași dezvăluind cititorilor săi caracterul unilateral al imaginii pe care autoritățile au prezentat-o opiniei publice. Alexandru Stelian scria în paginile gazetei "România Muncitoare" la începutul lunii iunie 1912 că "Nu puteau reacționarii vorbi despre – democratul – Cuza, nu putea regele reacționar, piedica cea mai mare a democrației românești, distrugătorul de caractere să permită un discurs în care s-ar fi vorbit despre Cuza, democratul. "Articolul după cum se vede capătă o accentuată tentă antidinastică, dezvăluind pozițiile republicane ale socialiștilor, scotea în relief motivele care i-au determinat pe guvernanți să nu-l prezinte pe Cuza în adevărata lui lumină deoarece: "Nu putea permite Vodă Carol ca în fața lui să se vorbească de iubirea pe care și azi țărani i-o păstrează lui Cuza, căci i s-ar fi urcat tot sângele în obraz, amintindu-și că dânsul nu are nici-o legătură cu acest popor, că niciodată nu s-a interesat de nevoile lui (...). Ciocoi care îl sărbătoreau pe Cuza și-ar fi reamintit că și dânsii astăzi, ca și boierii de pe atunci își bat joc de țărani, îi fură și îi chinuiesc"⁴¹. Dincolo de prezentarea calităților și meritelor excepționale ale lui Cuza în scurta, dar fructuoasă sa domnie, se desprinde o virulență în limbaj față de monarhie, acuzată ca fiind reacționară și antidemocratică. Dar însăși apariția unui asemenea articol în care regele era atacat destul de dur este o dovadă a deplinei libertăți a presei, a cuvântului și opiniei, a caracterului democratic al societății românești, a toleranței de care dădea dovadă Carol față de asemenea porniri îndreptate împotriva instituției pe care o reprezintă, dar și asupra persoanei sale. Autorul uită faptul că România era o monarhie constituțională în care drepturile și libertățile fundamentale erau garantate și respectate. Monarhia a fost la noi un element de echilibru între partidele politice. Nu este mai puțin adevărat că existau o serie de imperfecțiuni în special în planul vieții sociale. În agricultură se mențineau relații învechite, semifeudale, iar exploatarea truditorilor ogoarelor, a țăranilor era destul de aspră.

Dezvelirea statuii lui Cuza în Iași a fost primită cu deplină satisfacție și de românii aflați sub dominația monarhiei dualiste. Bucovineanul Dimitrie Marmeliuc, participant activ la eveniment, scria profesorului N. Iorga, la întoarcerea în capitala Austro Ungariei la 3/16 iunie 1912, în care în numele tinerimii studioase române din Viena, aprecia serbările de la Iași considerându-le un valoros succes al luptei purtate de curentul naționalist și de aceea am hotărât să aducem mic și mare jertfă morală, fizică și materială de a fi reprezentați cum cred că e mai bine la serbările acestea". Colonia română din Viena a trimis la Iași doi delegați pentru a participa la acțiunile legate de inaugurarea monumentului Domnului Unirii. Comitetul de organizare nu a permis din considerente politice "O

40. "Egalitatea", XXIII nr. 21 din 1 iunie 1912, p. 166.

41. Alexandru Stelian, *Serbările de la Iași în România Muncitoare*, VIII, seria II-a nr. 43 din 3 iunie 1912; C. I. Stan, *Unirea Moldovei cu Muntenia în conștiința poporului român*, în "Forum", XXXI, nr. 1/1989, pg. 34.

vorbire a reprezentantului românilor din Viena"⁴². Publicațiile periodice transilvănene au surprins frumusețea și măreția festivităților de la Iași. Ziarul arădean "Românul" prezenta efervescenta care domnea în Iași pe timpul desfășurării serbărilor: "În ultimile trei zile și mai ales ieri, trenurile au adus în Iași o neînchipuit de mare mulțime de oaspeți. A fost o adevărată revărsare pe care orașul nostru o susține cu un eroism epopeic. Nu există județ din țară, nu există categorie socială, nu au fost instituții și felurite societăți care să nu-și aibă reprezentanții lor în aceste zile de mare sărbătoare în Iași"⁴³. Ziarul lugojan "Drapelul" înfățișa într-unul din numerele sale de la sfârșitul lunii mai 1912 starea de spirit care domnea în Iași, consemnând următoarele: "În mijlocul unei mulțimi enorme, cum nu s-a mai pomenit la nici o serbare națională în România, într-o minunată zi de vară, în fața Regelui Carol a prinților români, a floarei inteligenței românești, reprezentate din toate părțile locuite de români și a mii de țărani, s-a dezvelit și inaugurat în Iașul Moldovei leagănul Unirii și vechiul focar de cultură românească, în cadrul decorurilor de tot felul care i-au dat un aspect feeric, statuia celui dintâi îndrumător pe calea progresului a României moderne, statuia lui Cuza Vodă"⁴⁴.

O altă publicație transilvană, ziarul "Mitropoliei Ortodoxe Române a Transilvaniei "Telegraful Român" scria la începutul lunii iunie 1912 despre starea de spirit existentă la Iași consemnând: "Iașii a avut duminică momente frumoase, istorice. Sărbătoarea dezvelirii monumentului lui Cuza Vodă a luat proporțiile unei grandioase manifestări patriotice și naționale care nu se vede decât la rare ocaziuni"⁴⁵. La rândul său, ziarul "Unirea" care apărea la Blaj descria în paginile sale caracterul popular al festivităților de la Iași, punând accent asupra participării țărănimii la acest eveniment, ziarul blăjean preciza că pe străzile marelui oraș moldav "azi nu vezi decât țărani români sosiți din cele mai îndepărtate ținuturi ale țării ca să vadă în bronz pe acela care a înfăptuit Unirea Principatelor Române". Publicația transilvană sublinia că amintirea lui Cuza e încă vie în inimile tuturor în special ale țăranilor care "îl pomenesc cu respect, căci el i-a dezrobit, el le-a dat drepturi pe care înainte vreme nu le aveau". La rândul lor boierii își aduc aminte de Cuza căci el a pus capăt sângeroaselor lupte pentru domnie"⁴⁶. Aceeași gazetă făcea în aceste zile portretul lui Cuza socotindu-l "om bun, energic, hotărât, gata la orice, nepăsător, și chiar sceptic, față de sine, nepătat și nerăvnițor după ban, un adevărat iubitor a celor săraci". Ziarul transilvan arăta, în continuare, că domnul Cuza "a dat țării sale o Constituție și o țărănime liberă", el este cel care a îndrăznit "cu mâna fermă să alunge călugării străini din țară"⁴⁷.

42. *Scrisori către Nicolae Iorga*, vol. II, 1902-1912. Ediția îngrijită de Barbu Teodorescu, București, 1979, p. 536.

43. *Marile serbări de la Iași în "Românul"*, Arad, II, nr. 117, din 30 mai/12 iunie 1912.

45. *Serbările Naționale de la Iași. Dezvelirea monumentului lui Cuza Vodă*, în "Telegraful Român", Sibiu, LX, nr. 58, din 2/15 iunie 1912.

46. *Serbările de la Iași în "Unirea"*, Blaj, XXII, nr. 63, din 5/18 ianuarie 1912.

47. C. I. Stan, *Alexandru Ioan Cuza în conștiința poporului român în Colocviul Național de istorie – 20-22 iunie 1996*, București, Muzeul Național Cotroceni, 1997, p. 111.

Inaugurarea monumentului din capitala Moldovei a prilejuit editarea unui număr festiv intitulat "Vodă Cuza" (mai 1912) sub redacția publicistului George Albert Tacid. Tot acum, Primăria Iașului a dispus ca Bulevardul Dreptului să poarte denumirea de Bulevardul Alexandru Ioan Cuza. De asemenea, Regimentul 7 Roșiori din Copou va primi denumirea marelui domnitor⁴⁸.

Ridicarea statuii lui Cuza în Iași era un act de dreptate făcut de posteritate memoriei marelui domnitor. Ea întregea în felul acesta un efort întreprins de-a lungul a aproape un deceniu de patrioții țării. Era desigur o modestă recunoștință pe care generația de la începutul secolului XX o aducea ilustrului domnitor pentru mărețele sale fapte realizate în scurta, dar rodnică sa domnie.

Așezat în locul convenit, încărcat de istorie, noul edificiu va fi martor al unor evenimente epocale, cum a fost cel din 8 iunie 1917 când 1500 de ofițeri și soldați voluntari transilvăneni și bucovineni, proveniți din fosta armată austro-ungară, după ce au depus jurământul de credință față de România, angajându-se de a face orice sacrificiu pentru desăvârșirea unității sale naționale s-au prins împreună cu miile de localnici, într-o imensă horă frățească în jurul statuii Domnitorului care, în 1859, prin voința unui întreg popor pusese bazele statului național român modern. De asemenea, în zilele Unirii celei Mari din 1 Decembrie 1918, mii de ieșeni au înlănțuit statuia lui Cuza cu o imensă horă a României întregite, împlinindu-se astfel un ideal pe care acela care era immortalizat în bronzul nemuririi nu a mai putut să-l vadă realizat.

48. "Evenimentul", Iași, XX, nr. 79, din 5 iunie 1912; vezi și Al. Zub, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 622.